

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 11

Şubat 1943

Cilt: II

NİZAM-I CEDİD'E DAİR LÂYİHALAR

[C. II. sayı 8, s. 111 den devam]

Ve bu dahi asker maddesine dair Hakkı Beyefendinin- dir.

Deliorman ve havalilerinde olan eşkiyâ ve sellâtın külliyyen men' olunduktan sonra kura söz sahipleri kefaletiyle asker tertib ve mesarif-i lâzimeleri Eflak ve Buğdan memleketlerinden ve dahil olduğu eyaletin mahlûl ziamet ve timarından tanzim ve talim etmek ve bunlara Silistire Valisi nezaret etmek üzere tertib olunduğu surette ledel-iktiza Silistire Valisi ve tertib-kerdesi olan asakir ve kapu halkı ve Dobrica ve Bucakta iskân olunacak aşair ve top ve mühimmat istihsaliyle kalkup Buğdana azimetbirle muhafaza-i memlekete kıyam etmek maddesi husule gelür.

Yeniçeri yevmiyesi nizamına dair halen Çavuşbaşı Mehmed Raşid Efendinin- dir.

Yeniçeri ocağının yevmiyelerinin fesadı kavlinin esbabı çok. Ezcümle Yeniçeri Ağasının hîn-i nasbında hafî ve celî küllî caize ve ubudiyet alınur ki sırf rüşvettir anlar dahi Kul kethüdası ve Samsuncu ve Zağarcı ve Tornacı ve Orta çorbacılarını ve serhaddat Yeniçeri zabitlerinin tecdid ile hîn-i nasblarında küllî rüşvet almağa mecbur olup anlar dahi madunlarını tecrime ve kışla mütevellileri ve ihtiyarları verdikleri ce-rayim ve rüşveti çıkarmak ve me'kellerinden dur olmamak için mahlûlât ketmine mecbur olurlar Bunlar emsali ifsadlarının nihayeti olmamağla tafsili kâğıtlara sığmaz bunun nizamı yani mevacicibin tanzimi vacibendedir lâkin hakîmane nisbet olunmalıdır ki söz esafîle düşüp fesad tekevvin eylemeye evvelâ ocakta kadîm ve nüfuz ve itibarı derkâr ve Devlet-i Aliyye riza-cuyluğunda ikdam ve sadakati bedidar mücerreb-ül-etvar biri intihab cevaiz ve avaid ve hediye namiyle bir akça veche alınmayarak Yeniçeri Ağası nasb ve anın marifetiyle refte refte bilâ cevaiz ve avaid ocak ağaları ve zabitanı emsallerine nisbet eyleye sadakatkarandan olarak intihab ve nasb ve vesaya-yı lâzime tavsiye ve telkin olunduktan sonra bir az eyyam mürurunda Şevketlü Efendimiz Hazretleri hakîmane Enderun-ı hümayune taharri ve yeniçeri ocağından esamiye mutasarraf olanları tahkik ve eshabını irzabirle yedinden senetleri ahz ve bir istihale vaz' ve bir rikâb-ı hümayun günü veyahut Sadrâzam Hazretleri limaslahatin tebdil vardığı gün bunlar enderunda imiş yeniçeri esamisi enderun ağalarında durmanın ne münasebeti var bunları ocağa ver hazîne-mande olmayup nefer esamisi olsun deyu Sadrazam hazretlerine teslim edüp Sadrâzam Hazretleri dahi def'aten ocağa göndermeyüp ve ferman dahi

yazmayup çarşamba günü yahut cuma günü yeniçeri ağası huzurlarına geldikte esna-yı sohbette geçen gün huzur-ı hümayuna ruhsûde olmuşum Şevketlü Efedimiz şu esamileri verdi enderun ağalarında imiş ocak esamisinin ağalarda münasebeti olmamağla ocağa versün lâkin hazîne-mande olmayub Eşkinci nefer esamisi olsun ve verilen cenk erbabı tûvana yiğitlerden olsun deyü emr-i hümayun buyurdular deyüb yeniçeri ağası şöylece teslim eyledikten sonra Sadrâzam Hazretleri dahi kendü dairesini taharri ve yeniçeri esamisi olanları tahkik ve eshabı rizasiyle senetlerini ahz ve bir iki hafta mürurunda yeniçeri ağası geldikte ağa hazretleri geçenlerde Şevketlü Efedimiz daire-i hümayunda olan ocak esamilerini eşkinci nefer esamisi tanzim olunmak üzere verdiler biz de size teslim ettik sizin dairenizin dahi vardır deyü bizi ihtarınız lâzım idi niçün etmediniz benim sonradan hatırıma geldi Şevketlü Efedimiz verdikte biz niçün vermeyelim sonra sual ederse ne cevab veririz hele taharri ve tahsil ettik al bunları dahi Eşkinci nefer esamisi tanzim eyle deyü tenbih ve teslim buyuruldukta Kethüda Bey ve Reis Efendi ve Defterdar Efendi ve bunlar emsali kiram-ı rical-i Devlet-i Aliyye dahi sonra istima etmiş olarak daireleri esamileri cem' ve bu minval üzere teslim olunur ve bu kaziye yalnız Şeyhülislâm Efendi Hazretlerine işrab olunub onlar dahi biaynihi karihalarından olarak böylece ettiklerinde sudur-ı kiram istima ile tabiatıyla bu isre iktifa (اقتفا) ederse refte refte ulema ve ricalin madunları dahi bu sureti icraya mecbur olurlar Bir müddet mürurunda yeniçeri ağasından esamilerin Eşkinci neferatına tanzimi keyfiyeti netice olduğu ve kaç nefere baliğ olduğu sual olunur ve şayed Şevketlü Efedimiz sual eder bu neferat başkaca olsa ve belki bir şâhrada istenür ise cümlesi mevcut bulunub diyar-ı âhârda olmasa hoş olur ağa hazretleri buna bir güzelce nizam verirsiniz hem ocağın ihyasına ve hem Şevketlü Efedimizin tahsil-i rizasına muvaffak olmuş oluruz denilmek ve bu suret az vakitte olmayup bir sene vakte muhtaç ve ol vakte kadar ocağa itibar olunmayup Padişahımız hazîne-mande etmeyüp nefere verilür şayiası âhad-ı neferat lisanlarına düşüp bundan-sonra kabulü esamisi arandıkta ocak kokonozları sözü ayağa düşürmek ve fitne ve havadis çıkarmak esbabından mahrum olurlar ve bu takdirce ağa ile söyleşüp işte enderun ve birun ulemada olan esamilerden bir akçası hazîne-mande olunmayup Eşkinci nefer esamisi tanzim olundu ve ocağın yüzü bunlardan maada kabulü olarak ne mikdar esami var ise yine bunlar gibi neferat tanzimi için takdim edesiz deyü ol vakit ferman yazıldıktâ şematet olmaz mahfuz olarak takdim-i defter ederler.

Yevmiye nizamına dairdir.

Abdullah Molla Efedinin balâda lâyhâsında bu madde mastur dahi münasebet ile bu mahalle tahrir olundu Askerin itaati ocaklarda mute-

ber zabıtana menut olmağla tefviz olunmak emrini ilet ve asakiri mürettebe için iktiza eden mesarif-i zaide eshabı istifa ve ümeranın reyleriyle tedricen bazı mesarif-i gayr-i lâzımeden ref' ve bazı tezyit ve israfat men' ile itlâf olunan emval-i mîriyenin mahalleri bulunup müstahsen veçhile nizam-ı kaviyyeye rabtolunmak lâzimedendir.

Defterdar Şerif Efendinin lâyihasında yevmiye maddesine dair.

Ocaklara evvelâ sadık ve mütediyyin akıl ve dirayet sahibi birer intihab ve bilâ cevaz nasb ve istihdam olunub ilâ-mâşâ'-Allahu taalâ azl olunmak üzere rabıta-i kaviyye verildikten sonra Eşkinici neferat sayfaen ve şitaen seferde mevcut bulunup bir ferdi noksan olmamasında tarik-ı suhuleti ve mahlulât bilâ ketm hazîne-mande olmak hususları onlar ile müzakere olunarak tanzim oluna işbu nizam açılacak seferde külliyyen râbita-gîr olmaz ise dahi nısfı mertebe rabıta bulunub günden güne yoluna girer.

Yevmiye maddesine dair Kethüda-yı sadr-ı âli Mustafa Resid Efendinin lâyihasıdır.

Ocaklar mahlulâtı ketmolunmaktadır mahlûl esamisi ketm olunmak üzere her ne kadar tedbir vekeyd olunsa bir faideyi müntic olmaz Heman otuz bin akça yevmiyeden senevî beş bin akça mahlûl verilmek üzere maktuan ocaklara bir rabıta verilmek tabiat-ı maslahata muvafık görünür.

Yevmiye maddesine dair Abdullâh Birri Efendinin lâyihasıdır.

El-haletü hazîhi mevcut olan ocakların nizam-ı halleri içlerinden mütem kimesneler istihdamiyle hasıl olub kanun ve kaide bilmez kimesneler içlerinde bulunur ise def' ve tard etmelidir El-yevm kemal-i nizamları mahlûlat ketmettirilmeyüp tevcihatlarında tasarruf kifayet eder az vakitte kati çok nef'i zuhur edeceği bedihidir.

Kanun ve kaide-i kadimelerine riayet olunub hilâfa hareket etmemeleri cümlesine tenbih ve hall ü hallerine umurlarına dikkat etmeleri tekit olunmak mühimdir.

Yevmiye maddesine dair Muhasebe-i Eyvel Hacı İbrahim Efendinin lâyihasıdır.

Hizmet ocağı addolunan Cebeci Topçu ve Arabacı ocakları heman isimleri mevcut kabîlinden olup hizmet vaktında ocak zabitanı ve hassasından gayri neferatı esame esamiye kimesneleri olduğu zâhir olmakla bu ocaklarda dahi faraza ağa ve kethüda ve çavuş ve çorbacı olanlar hallerine göre üç yüz ve beş yüz ve bin akça yemlik tabiriyle yevmiye peyda edüp nefer sual olunsa anın bunun etbai gösterüp maahaza bu fesadı kendü menfaatleri için yine kendüleri icad eylediğinden ocakları bu hale ifrağ etmeleriyle bunların nizamı tedricî hakîmane tedbire tevakuf edüp bu kadar vakitten berü temekkün etmiş bunca fesadı defaten def' müteassir olmağla bu ocaklara evvelemirde birer sadık ve müstakim ağa ve kâtip olmak üzere bil-intihab nasb olunup ocakların halini ve nizamını mülâhaza ile icraya sa'yeylemek üzere mansıplara müstemir

olmak ve ocakların nizamı kendülerden matlûp etmek ve bunların dahi tevcihatlarında tasarruf olunmak ile tedricî nizama girmeleri mülâhaza olunur.

Yerlû neferat yevmiyesine dair Defterdar Serif Efendinin lâyihasıdır.

Yerlû namına olan Devlet-i Aliyyenin muvazzaf askerinden kat'a faide olmayup bir cemaatin kaç akçası ve senevî ne mikdar mevacibi var ise ol cemaatin ağası bayağıca timar ve ziamet gibi ekledüp neferatın vücudu yoktur bu sene bu serhadleri böyle değil iken bir az tedbir ve âleme sari olan fesad bunlara dahi sirayet edüp sair kal'alar ne şekil ise bunlar dahi öylece olmuşlardır binaberîn fimaba'd mahlûl olan yerli kulu yevmiyesinin nisfî hazîne-mande nisfî Rusya serhadleri mukabil olan serhdlerin ağa ve zabitan ve neferatına alet-tertip terakki tevcih olunarak ağaların yevmiyeleri ikişer yüz kırkar ve zabitanın yüz seksener ve neferatın yüz yirmişer akçaya iblâğı caiz olan ve sefer vaki oldukta bunlardan olan hazîne-mandeler ne mikdara baliğ olursa hesap olunup düşman karşusunda olan serhadler yüz yirmişer akça yevmiye ile ol mikdar neferat ile mahlûlât ketm olunmamak için ve on akçada bir akça mukataattan ihbariye tevcihi caiz ola.

Yevmiye maddesine dair Hacı İbrahim Efendinin'dir.

Devlet-i Aliyyenin masarif-i mukarrerresinin azamî Âsitane ve taşra serhaddin mevacibi olmağla bu hususu hakîmane tedbir ile tedricî tasarruf murad olundukta mümkün zannolunur ancak esasî sadık ve müstakim yeniçeri ağası bilâ caize ve avait nasb olunmağa mütevakkıf ve aralık aralık serhaddat mevacibi vüs'at oldukça Devlet-i Aliyye tarafından nakden gönderilüp mutemet adamlar marifetiyle tevzi olunarak ve ocak efrad ve sair fesadları zâhire ihrac olunarak teftişe muhtaç olmağla imkân müsait oldukça bu maddeye dikkat olunmak lâzımdır.

Yevmiye maddesine dairdir.

* Fimaba'd serhaddat mevacibi taraf-ı Devlet-i Aliyyeden tahsil ve mevali ve hâkim marifetiyle mahallinde tevzi ve noksan neferatın ikmalî faide olduğu Hakkı Beyefendi lâyihasında masturdur.

Yevmiye nizamına dair mevalî izamdan Hayrullah Efendinin lâyihasıdır.

Tekaüt ocaklar esamileri ve sair gümrüklerde ve malikâne mîrflerinde müteallik olan vezaif ve sair tayinat-ı mîriyeyi ref' eylemek kat'î mazerratı mucip ve inkisarı müstevcip olmağla kat'î bir veche tecviz buyurulmayup mahlûl oldukça hazîne-mande olunup müceddeden tevcihe adem-i müsaade ile mahlûlât hususunda dikkat ve ihtimam buyurulur ise kalîl eyyamda nisfî mertebesi hazîne-mande olacağı ve ocaklar ağaları müstakim ve sadakatkar olup bu husus için ubudiyet ve belki caizeleri dahi filcümle afv buyrulup mahlûlât hususunda ihtimam ve dikkatleri zâhir oldukta azl olunmasa ve kanun-ı kadîm üzere verilecek alüfelerden maada müceddeden tekaüt ve çıraklıklar mertebe verilme gereke ocakların ve gerk Beytülmal-i müslimîn kemaliyle tanzim olmak mukadderdir.

Yevmiye maddesine dairdir (surlu veya kırmızı kalemle)

Yeniçeri ağalığı ocaktan olmayup kanun-ı kadim üzere Şevketlü Efendimizin hayırhah ağalarından nasp ve zabitanada olan yevmiye terkîn olunmak Sadr-ı Rum Âşir Efendi Hazretleri lâyihasında masturdur.

Yevmiye maddesine dair mevali-i izamdan Salih Zade Efendi Hazretlerinin lâyihasıdır.

Dergâh-ı âli yeniçerileri Ağası olan müdebbir ve müdir ve umurunun uhdesinden gelmeğe muktedir olup ocak bazirgânı yediyle olan dâd ü sitedde ve masarif-i kılâ'da ve muhafaza-i sügur için ihrac olunan mevacibe müstahik ihsan eshabının mevcut ve na mevcuduna ittilâ'-ı tam buyurulmak ve fetih zabitleri dahi münhal olan alûfeleri ketm ve ihfa etmeyüp vukuu üzere ihbar eylemeleri hususuna nasb-ı nefsi ihtimam olunmak ve miyan-ı nasda irad ve akar misillü alûfe alınup satılmamak hususu ba-emr-i âli men' ve def' ve ağa-yi mumailayhin madununda olan ocak ağaları ve mübaşirin ve odabaşılar ve sair zabitleri tahmil-i bar-i girânı irtikâpdan vuku bulan mahlûlâtına itale-i dest-i taarruzdan mubaadet için hengâm-ı nasbında cevaiz muayenesinden maada mesarif-i zaidesi tahfif olunmak lâzımdır.

Yevmiye maddesine dairdir.

Ocakların senevî çıraklıkları kanun üzere zabitanadan maadaya tekaüt esami ve terakki verilmeyüp esameler üzerine dahi zamîme ile mahlûlâta dikkat ve refte refte bit-teenni ferde gadir olmayarak bunlar ile asakir-i cedide mesarifi tanzim olunmakla hususa Mabeyinci Mustafa Beyefendinin asker maddesine dâir bâlâda olan lâyihasında mezkûr ise de bil-münasebe bu mahalle dahi işaret olundu.

Yevmiye Nizamına dair hâ lâ Tezkire-i Evvel Firdesvi Efendinin lâyihasıdır.

Cebeci ve topçu ve arabacı ocaklarının mevcudu bilinüp ve mahlûlâtı ketm olunmamak için neferatın isim ve şöretleri vilâyetleri ve sakin oldukları şehir ve mahalleri bilinmek ve yeniçeri ocağının orta defterleri misillü oda kâtipleri defterlerine şöretle tastir ve birer şöret defterleri piyade mukabelelerine verilüp hıfzolunmak öyle fimaba'd mevcudu bilinüb ve mahlûlâtı ketm olunmayup yevmen feyevmen tabiatıyla tenezzül edeceği ve bu maddelerde piyade ocaklarının tekaütlerine ziyade ihtimam lâzımdır Zira bir tekaüt esami birkaç sene zarfında üç beş kimesneye geçtiği yine ocaklusundan ve sair erbab-ı vukuftan istimâ' olunmuştur ve piyade ocaklarının ağaları melûf oldukları üzere çorbacı veyahut ketebeden birini istihsal ve kâtip tabiriyle alûfe tevzii ve gerek şöreti dahi anlara mahsus olduğundan asıl ocak kâtipleri hemen mevacip tevziinde sergide kuud ve hitamında avaid namiyle bir mikdar şey vermeleriyle gerek deftere ve gerek rü'yet-i hisaba müdahale ettirmezler Bu husus dahi bir nizama rabtolunmağa tevakkuf eder.

Firdesvi Efendininindir.

Zikrolunan ocakla zabitanına dikkat lâzimedden olmağla yollarıyla gelüp odabaşı ve çorbacı ve çavuş ve kethüda olarak cebeci ve topçu ve arabacı başı olmalarıyla ve ecnebiden içlerinden zabıt nasb olunma-

yup yol ve erkâniyle hizmet ederek zabıt olup nan-pareye nail ve mecrularına ve ocaklarında hizmet ederek yoluyla bir ve ihtiyar olanlara tekaütlük ihsanı ve âhar vechile riayet ve ikram ve inayet olmak dahi yazılacak neferatın ocaklarına ziyade rağbet ve hizmetlerinde devam ve sebata izhar-ı hahiş ve dikkatlerini mucib olmağla anlar dahi âhara muhtac ve irtikâba mecbur olmayacak vechile refah-ı hal ve asayiş-i balleri istihsal olunduktan sonra hizmetlerinde kusurları zâhir ve tama' ve irtikâbları malûm olur ise töhmet ve kabahatlerine göre te'dib olunmaları nizamlarına dercolunmak lâzımdır.

Sabika Tezkire-i Evvel Nuri Efendinin lâyhasıdır.

Ocakların ağalıkları çok zamandanberu mükemmel caize alınarak bir zate verildiğinden ocaklarda olan alüfelerin naehil olanlara verilmesine bais olduğundan lâzım gelen hizmetleri külliyyen feramuş olmuştur. Bu hale sebep ağalarda kesret olmuştur ve bu suretle kimseneden inkisar alınmayarak tedric ile ağalar tahkik olunup ocaklarda birer münasib ağa kendüsünden matlûp olan hizmetine vaktiyle neferatın tamamca bulunmasıdır malûmu olarak bilâ caize nasb olunmak muhızır ağa olsa üç beş yıl zarfında bulunduğu ocağa kuvvet gelmeğe başlayub revnak ve mühimmatın artacağı müşahede olunmak melhuzdur.

Yevmiye maddesine dair bu dahi Enveri Efendininidir.

Yeniçerinin esbab-ı zizamları meselâ tez tez Odabaşı ve sair çırağlıklar verilmemek ve baldırı çıplak yeniçeriden maadaya ocaklar dirliği tevcih olunmaya ve yeniçeri ağalığı serhad ağalığından gelen ağalara verilüb çorbacı ve muhızır ağalığından serhad getirmeden tornacı ve samsuncu olarak az vakitte ağa olmamak ve çokluk tekaütlük verilmeyüb fimaba'd Eşkincilerin esamisi artub tekaüt olanlar alâhalihî kalmakta bunun emsali her nekadar faide hatıra gelür ise maksut olan vechile nizamları kendülerden matlûb olmaktadır.

Yevmiye nizamına dair bu dahi Tezkire-i Evvel-i sabık Nuri Efendininidir.

Sair piyade ocaklarının neferatının tenzilini dahi evvelâ birer münasib ağa bulduktan sonra verilecek esâme müstahkem olmazdan mukaddem azlolunmayarak anın marifetiyle ocakları ricalinden matlûp olursa tedricî az vakitte kuvvet bulması müyessirdir zannolunur Zira piyade neferat esamileri ecanipte pek çoktur def'aten ellerinden alınması müşkildir ekseri fukarâdan ve belki hilâf-i kanun ola vech-i maişeti malik olduğu esamiye münhasırdır Pes bu makule alüfe verilmek yolu seddukdan sonra mahlûl olanları dahi zabıt ve erbabına verilmeyerek eski çığırına başlar ve az vakitte mahlûl olurlar.

Yevmiye maddesine dair.

Yeniçeri neferatının vaz'-ı kadîmi üzere piyade olarak ağaları marifetile tertibi ve refte refte nizam-ı hallerine dikkat olunması Lâlelîli Mustafa Efendinin lâyhasıdır.

Yevmiye nizâ-
mına dair fâ-
la Beylikçi
Sun'î Efendi-
nindir.

El-haletü hazîhi seferber olan ocaklar mürettebatı esamisi ve dirlikleri tasarruftan veyahut rica şefaitle malik olarak ekser-i nas erbab-ı harbin sefer verüp canlar feda ederek nail oldukları meratip ve alâ-yik-i vezaifi tasarrufunu itiyatları ve erbab-ı harbin sefer vermekten istinkâfını ve Bey-tülmale hasârat-ı azîmi müstevcib idüğü ve sair bunlar emsali fesadat olmakla bu fesadların tedricî feshi ile ıslâh ettirilmeleri ve kanun-ı ka-dîmlerinin halet-i evveline ircaiyle hin-i iktizada eslâfta vuku bulan sefer-lerde nail oldukları fütuhât ve asara liyakat kesbettirmek lâzimedendir.

Sabika Kethu-
da-yı Rikâb-ı
Âli Rasih E-
fendinin lâyi-
hasıdır.

Bir müddettenberu yeniçeri ocağı zabitanı ve yeniçeri ağaları ve kalemi küttâbı neferat esamilerini dirliklerini bayağıca cami vazifesi ve mukataa misillü diledikleri kimesneye bey' ü furuht ve çiraklık ve irad namiyle bahşişle ita edüp bu keyfiyet hem fesad-ı askeri mucip ve hem kesret-i mevacip tekarrübiyle masarîfin tahliyesini müstevcip olduğı beyaniyle bunun ilâcı bilcümle esami-i müstahikka refte refte alınıp mukabele-i düşmende sebat ile muharebeye bezl-i vücud edecek neferata verilüp maadasından ve sefere ancak ocak ihtiyarlarının gayrisinden her kimin yedinde irad edinmiş esami var ise ocaklunun rey ve marifetlerine nez' olunup hasıl olan menzuat esamiden mikdar-ı kifaye müceddeden yeniçeri neferatı tertip ve tahrir ve her ortaya neferat-ı mürettebe tahsis ve sıkı bir tarikle yoklama şeklinde her yer ustanın neferat-ı mürettebe-i mukaddemini bilmek ve reylerine bir takrip girmiş kimesneyi takyit ve mahlûlünü yine şahsı malûm nefere vermek ve fesada cür'et edenleri derhal tedip ve gûşmal eylemek ve sahib-i esami olan neferatın mutasarrıf oldukları esamisi memhûru kendü yedinde olmak ve kat'a yanından ayrılmamak borcum var idi rehin koydum dememek ve işbu memhurları eshabına kul kethüdası yedjyle verilmek ve hin-i teslimde isim ve şekil ve mehall-i vilâdeti ve san'atı beyaniyle kul kethüdası defterine kaydolunmak ve ledel-iktiza defteri mantukça her bir orta esamilü kaç aded neferi varise kul kethüdası bilmek ve işbu esamilü olan neferlerden maada esamisiz yoldaşları dahi kaide-i ocakları üzere bir rabıta-i kaviyye tahtına girmek suretleri müyesser olur ise Devlet-i Aliyyenin hem verdiğı mevacibe müstahikkı vasıl olmuş olur hem mürettep istediğı kadar asker dilediğı anda bulup mukabele-i düşmende dahi yeniçerinin paydar olması mümkin olur

Yevmiye mad-
desine dair
bu dahi Ket-
huday-ı Ri-
kâb-ı sabik
Rasih Efendi-
nindir.

Ecnebiyeden alınıp müstahikkına esami verilmesi ocak ağalarının ve kelemi ketebesinin ve ortaları zabitanının nizam-ı hallerine tevakkuf edüp ezcümle zabitan daki esami maddeleri yedlerinde ve orta başı ve oda eskisi ve çorbacı ve kapu halifesi yeniçeri efendisi yeniçeri ağala-rıdır. İşte bunlarda iki halet olmalı iptida sadakat ikinci kayd-i zaruret

ve kesret-i mesariften vareste olmak yani oldukları hizmette müptelâ oldukları masarif-i zaruriyeleri müstahdem oldukları hizmetin tabiatıyla idaresine lâzımgelen mesarifleri hizmetleri mukabili canib-i padişahiden verilür esamiye tama' ile hilâfı irtikâba mecbur olmak haletleri def' olunacaktır. Defolunduktan sonra irtikâb ve tama' ederler ise eyyen menkân haklarında siyaset ehem ve elzemdir. Dakika tehiri fesad ve nizam ve izmihlâl-i devleti mucib idüğü bi-reybdır

Bu dahi Rasih Efendinindir.

Odabaşı ve alemdar ve aşçı bunların esamileri çok olmak lâzımdır ki hattâ esami mahlûl olduktan sonra kendüleri haber vere yoldaşların isim ve resmi ve mahlûlleri bunlardan bilinecek olmakla mahlûl oldukta doğruca haber vermeleri için bunların kayd ve zaruretten vareste olmaları lâzımgelür bunların refah-ı halleri olur ise na-müstahik yedlerinde olan esamileri alınıp müstahik olan neferata verilmekte kendülere bir zarar terettüb etmez ise valhasıl na-müstahikkinin yedlerinde esami var iken kendülere ait ve tas akçası namiyle her birine hasıl olan zevait akçalardan falan esnaftan falanda ve falan kapuluda altmış yetmiş akça vardır padişahın seferine ve ortamızın bir işine yaramaz cami vazifesi gibi ekleder alınsun ortamız ile sefere eşecek falan senelere ocağımız kaidesince iptidalar memhurlar ile versün demeğe başlarlar ve zabitan esami verecekleri kimesneleri na-müstahik yedlerinde olan kimesnelere davacı ederler bu veçhile bunlar yoluna girer. Bunlardan sonra kalem küttabı ve kapu halifesi ve şagirdleri halifesi olanların esamiden olarak bir akça irada irtikâb defterleri olmamak vechile canib-i mîrîden kendülere oldukları hizmetin mesarifine vafi tayin olunan şey ihraç mevacibde yedlerine vasıl olmak ve bunlardan bir akça ve bir habbe caize ve avait alınmamak ve kayd-i hayata hizmetlerinde ve azilleri hiyanet ve mîrî zımında olmak ve bir akça mahlûl ketm eder ise azl ve tedib olunmak şurut-ı tevcih ve istihdamlarından ehemdir ki zuhur eden mahlûlü ketm ve para ile furuhta ve yahut yeniçeri ağası ve sair eazım-ı ocak hazf ve iradlarıyla bir akça mahlûl satmağa ve bahşış ve itaya bunlarda kudret olmaya belki sözleri olkadar mesmu ve muteber ola ki hilâf-ı nizam-ı ocak bir akça taleb eden gerek ağa ve gerek sair kimesnelere şikâyet ederler ise iştikâ ettikleri kimesne beherhal te'dib olunacağı suret cümleinin ezhanında müstakar ola ve bunların azl ve nasbı ocak ağalarının yedinde olmaya ve kaide-i ocak üzere her alüfede verilecek terakkiler ve kezalik mahlûlât zabtı bunların re'y ü marifetleriyle ola ve beher yevm vuku bulan mahlûlât pusulası isim ve resim ve mahlûlleri eshabı beyan olunarak tahrir olunup sah ve imza ve mühürler ile her hafta yeni bir kâğıda tahrir ve ol hafta cuma günü selâmlıkta yeden be-yedin hazret-i padişahiye teslim oluna ve mahlûl olan esa-

miye nazaran padişah-ı âlempenah efendimiz dilediği kadar cedid nefer tahririni emir buyurur ise ismi ve mahalli beyaniyle müstahik ve sefer ister neferat ortaları zabitanı marifetiyle bulundurub kul kethüdası marifetiyle tahrir ve deftere kaydettirile şöyle ki bir haftada ne mikdar mahlûl yevmiye olur ve ne mikdar yevmiye tevcih olunur ve kaç nefer tashih olunur cümlesi malûm-ı hazret-i cihandarî olmak ve bir vech suhulet olur işte zabitan ve küttabın maaşları yevmiye tevcihatın ve ketm ve furuhta ve mecburen bahş ve itasına muhtac olmaz ise ve ecnebi yedlerine yevmiye geçmesinden bunlara bir faide ve müstahikkine vüsulünden bir zarar ve faide olmamak sureti istihsal olunur ise neferat mertebe-i madudedede huzur mevcut ve zabitlerine münkad ve mukabele-i düşmende sabit olmalarıyla müretteb ve muvazzaf asker peyda olur askere itimad ve sebatlarına itikad olunmak haletleri rûnûma olur işte bu yeniçeri ocağının bu suretine tevfiik ve tatbik olunarak sair ocakların neferatı dahi ittifak-ı eshab-ı ara ile ocakların iktizalarına göre bir hüsn-i surete ifrağ olunarak nizamları ve neferatın teksiri düşman karşusunda sebat ve kıyımları mümkün olur.

Hakkt Beyefendinin lâyihasıdır.

Cebeci ve topçu ve arabacı ocakları ağaları devlet bendesi oldukları surette ocaklarının yevmiyeleri neferat yedinde bulunmasına dikkat edecekleri zâhir olup ve ocaklara münasib nazırlar tayini marifetleriyle mahlûlâtları bulunub neferata tahsis ve neferat yedinde bulunacak yevmiyeler oldukca yevmiyelice olmak terk-i hizmet ve tekâsüllerinden içtinabı müstelzemdir. Ve neferat-ı merkume dahi şitada kârhanelerinde ve sayfta sahralarda talim ile ve taallüm ile imrar-ı vakt ettirilmek lâzımdır.

Topçu mad-desine dair sabık Yusuf Paşanın lâ-yihâsıdır.

Taşranın bazı mahallerinde ihdas oludan sür'at topları hasaret-i mîriyeden gayri bir nesneyi müfid olmayub esnay-ı muharebede bir işe yaramadıklarından zikr olunan sür'at topları ve sür'atçı ocakları ref' olunup anlara bedel Devlet-i Aliyyenin tertib-gerdesi olup mutemed ve sadakatlari meşhud olan vüzera ile ikişer top ve birer humbara tertib olunarak top ve humbara ve talim ittirmeleri lâzımgelse her bir top ve humbaraya ekal yedişer sekizer âdem muktazi idiği cihetle sefer-i hümayun vukuunda vüzera maiyetinde birkaç yüz nefer topçu ve humbaracı cem' ve ihtişadı bâhirdir.

Topçu mad-desine dair.

Abdullâh Efendinin balâda asker maddesinden olan lâyihasındandır. Yine bilmünasebe tekrar tahrir olunmuştur. Balâde müşarünileyh Abdullâh Efendinin asker tertibine dair lâyihasında beyan olduğuy vec-hile tedarük olunan neferat isim kıyafetleriyle olunduktan sonra bir sını-

fa mütercem fenn-i cedîd-i muharebe üzere tüfenk-endazlık ve cümleden ehem ve belki tedarük ve imali derece-i vücûbda olan sür'at toplarıyla ateş-bazlık ve her ortaya neferatına göre iki üç dört sür'at topları tahsis olunup neferat-ı cedideden her bir topa on neferi sür'atçı namıyla ta'yin ve topçulukta maharet kesb eylemelerinc ikdam ve sa'y ü ihtimam olunmak lâzımdır.

Cebeci ve topçu arabacı nizamına müte-dair hâlen Çavuşbaşı Raşid Efendinin lâ-yihâsıdır.

Cebeci ve topçu ve arabacı ocaklarının fesad ve ihtilâlinin nizam-ı yeniçeriden bedter ve kendü fesadlarıyla izmihlâl derecesine vardıkları bedihî ve ezherdir Bunlar hizmet ocakları olup mecmu neferat hizmetlerinde bulunmak lâzım iken esamilerinin üşrü derecesi ocaklarının ise mâadası kapuludur kulluk neferi edecek âdemleri yoktur Fakat kışlalalarında iri destarlı sîm dizgili bir mikdar kara kullukçuları bunlardan ibaret olmuştur. Zabitanı muaheze olundukta omuz silküb bahâneyi seflelerine bulurlar. Hele mühimmata ettikleri hiyanetin nihayeti yoktur. Sefer vukuunda bir alay sürgün âdemi etrâk cem' ederler Mühimmatı yollarda dökerek ve döktükleri mühimmat arabalarını esnafa ve gayre icare ederek Âsistaneden ihrac olunan mühimmat nısıf olarak ancak mahaline varır anı dahi düşman tarafından cüz'î bir ayak patırdısı zuhurunda yerinde bırakup topçular ve arabacılar topkeşan beygirlerinin koşumlarını kesüp topları arabalariale bırakup beygirlerine binüp firar ederler bunların buna kıyas ettikleri fezahat ve hiyanetin nihayeti olmamğla tafsili bir kitab olur Ahd-ı karîbde müceddeden ihtirâ olunan sür'atçı ocağının topçulara ilhakı hasebile topçuların bunları mahvedecek mertebe meşhud olan hiyanetlerinden sair hiyanetleri derecesi estidlâl olunur Bunların esamileri yeniçeri esamilerinde ihtiyar olunacak tekellüfe muhtac olmayup yeniçeri ocağına bâlâde mastur maddesinde beyan olunan suret hazm ettirildikten sonra bayağıca yoklanır isbat-ı vucut etmeyenlerin esamileri zabt ve yerlerine daima ocakta bulunur âhar kâra gitmez ve ocağına hayır eyler makuleye vakte göre geçinecekleri derecelerde tevzi olunup her bâr nezâret ve dikkat ve tecdid olunan nizama riayet eylemeyen zabitanı mazhar-ı siyaset kılınur Sür'atçı ocağı ahd-i karibde ihtirâ olunmuş olmakla iade-i nizamları ve başkaca isbat-i vücud esbabının istihsalı hususuna sarf-ı makdiret kılınur.

* Topçu nizamına dair hala Defterdar Şerif Efendinin lâ-yihâsıdır.

Topçu ocağı müceddeden nizama muhtaçtır Hey'et-i asliyesiyle kalmak elvermez. Hatıra gelen şudur ki arabacı ocağı dahi topçu ocağına ilhak oluna ve külle yevmin Sa'dâbâdda top talim olunub başlı başına balyemez topunu doldurub nişan uralar ve ocak mahlûlâtından doksan dokuz akça

[Arkası var]